

Накратко за Найден Геров, Неговото Училище в Пловдив и Първото Честване на 24 май

Както през цялото време след падането на Търновското царство, 18 и 19 век са много трудни за българите. Допълнителна трудност е, че от Цариград в страната се изпращат само гръцки свещеници и, за да могат да следят службата в църквата, някои български семейства започват да учат гръцки и постепенно да се погръчват (наричани от съгражданите си „лангери“ или „гудили“). Този процес е силно изразен в Пловдив. Например Георги Анастасов Чернев (син на х.Анастас Чернев) погръчва името си от Чернев на Мавриди. Той също взима и Руско поданство... такива са били времената... Къщата на Чернев-Мавриди днес се нарича Ламартинова (там е отседнал за кратко френския поет Ламартин). Записките от 1870 г. на пловдивчанина Константин Моравенов (издадени като „Паметник на Пловдивското Население“, 1984) показват много такива примери на преименуване.

Богатите наследници в Пловдив на Копривщенската фамилия Чалъкови активно се противопоставя на този процес. Първо Стоян Чалъков купува мястото на една изгоряла през 1846 българска къща и я възстановява за Българско Училище. Обаче Гръцкият владика я отнема за Църковно училище (т.н. Главно училище) в което се преподавало на гръцки език, поради което сградата е била наричана дълги години „Гръцкото училище“. Днес тази сграда е на Пловдивската Митрополия.

Българите не се отказват от плановете за тяхно училище и х.Стоян Чалъков събира средства (и той дава) за ново училище – отново представено за църковно и затова наречено Епархийско (още Централно или Средоточно) училище. Двуетажната му дървена сграда е била в местото където днес е Градската художествена галерия в стария Пловдив (Фиг.1). Извикват за главен учител Найден Геров от Копривщица и занятията започват през септември 1850 (в началото училището няма специфично име). На следващата година (на 11 Май 1851) Найден Геров прави в това училище първото у нас светско честване на Св.Св. Кирил и Методий и се решава това да е името на училището. Това е първото училище в света наречено на Светите братя.

По това време Найден Геров прави и прословутия изпит на българските ученици пред градските първенци. Изключителният успех на учениците, особено в областта на науките, опровергава насажданото отвън мнение че „простия български език“ не става за интелектуални знания. Започват ред клевети пред Османската власт срещу Найден Геров (че е бунтовник и руски шпионин), водени предимно от гръцкия владика Хрисант и погръчения българин Атанас Калмуков (известен с името на фирмата си - Гюмушгердан). По тази причина в началото на Кримската война (1853) Найден Геров напуска Пловдив и отива в Русия. Но Пловдивските българи продължават делото му - заместват го брат му Константин Геров, Христо Г. Данов, Йоаким Груев.

Фиг.1 На местото на тази сграда в Стария Пловдив (сега Градска художествена галерия) е било първото училище на Найден Геров от 1850 до 1868. На това място е първото светско честване у нас на Св.Св. Кирил и Методий (11 Май 1851), след което училището приема името „Св.Св. Кирил и Методий“. Сегашната сграда е по-късна правена по проект на Йосиф Шнитер (първоначално е била Девическо училище).

Фиг. 2 В тази сграда (Жълтото училище) в Стария Пловдив се премества през 1868 Найден Геровото училище „Св.Св. Кирил и Методий“. Тук то се помещава от 1868 до 1885 и през това време получава статут на Гимназия (първата Българска гимназия) – на фигурата отляво училището в Стария Пловдив (сега ул. „Тодор Самодумов“); отдясно – плаката на сградата.

След Кримската война Найден Геров се връща в Пловдив, но вече като Руски вицеконсул. Така след 1857 той продължава да подкрепя училището. Клеветите от Хрисант обаче не спират и Пловдивските българи завеждат дело срещу Хрисант в Цариград. След като българите спечелват делото, Хрисант е отстранен от Пловдив и го замества българския епископ Пайсий Пловдивски (българин със светско име Петър Зафиров, родом от Янина – албанските части на Отоманската империя). Всъщност Паисий е бил вече митрополит на Смирна (от 1853) и поема Пловдивската митрополия на 15 ноември 1857, а Хрисант отива на неговото място - митрополит в Смирна.

На Андреев ден 1859 един ученик от Българското училище в Пловдив започва да чете псалтира на Български език в църквата „Света Богородица“ (Фиг.3). Това предизвиква възмущение от страна на погърчените българи, което прераства в размирици (до бой) между тях и останалите българи. Пайсий Пловдивски обаче поддържа използването на българския език в църковната служба. Така на Рождество Христово 1859 г. в пловдивската църква „Света Богородица“ се извършва първото цялостно богослужение на български език у нас след векове на прекъсване. Тържествената Рождественска Света Литургия е отслужена от Паисий Пловдивски и Поп Златан (Председателя на Храма), а псалтира чете отново един от възпитаниците на Найден Геровото училище.

През 1868 година българските първенци (водени от Чалъкови) купуват за училището къщата на Харетинка х.Салчова. На нейно място брациговски майстори изграждат само за 7 месеца (от 17 март до 30 октомври) ново училище в стария град („Жълтото училище“ срещу църквата "Св. Димитър") – Фиг.2. Вече в новата си сграда „Св.Св Кирил и Методий“ получава Султански ферман за статут на гимназия – първата в България. Там през 1873 дипломи получават първите наши гимназисти. След Освобождението и тази сграда се оказва недостатъчна за наплива на нови ученици. Така през 1885 се открива нова сграда за „Св.Св. Кирил и Методий“ – на местото на предишното българско училище в Мараша (Пловдивски квартал край река Марица). Училището е активно оттогава до сега (името му се сменя няколко пъти: Първа мъжка гимназия „Александър I“ , ЕСПУ „Димитър Благоев“, сега е отново Хуманитарна гимназия „Св.Св. Кирил и Методий“).

Всъщност сградата на това училище (правена по проект на арх. Монтани) – Фиг.4 е била предвидена да бъде първият Университет на възродената България, който е трябвало да бъде открит през октомври 1885, но след Съединението проекта за това е бил прехвърлен в София.

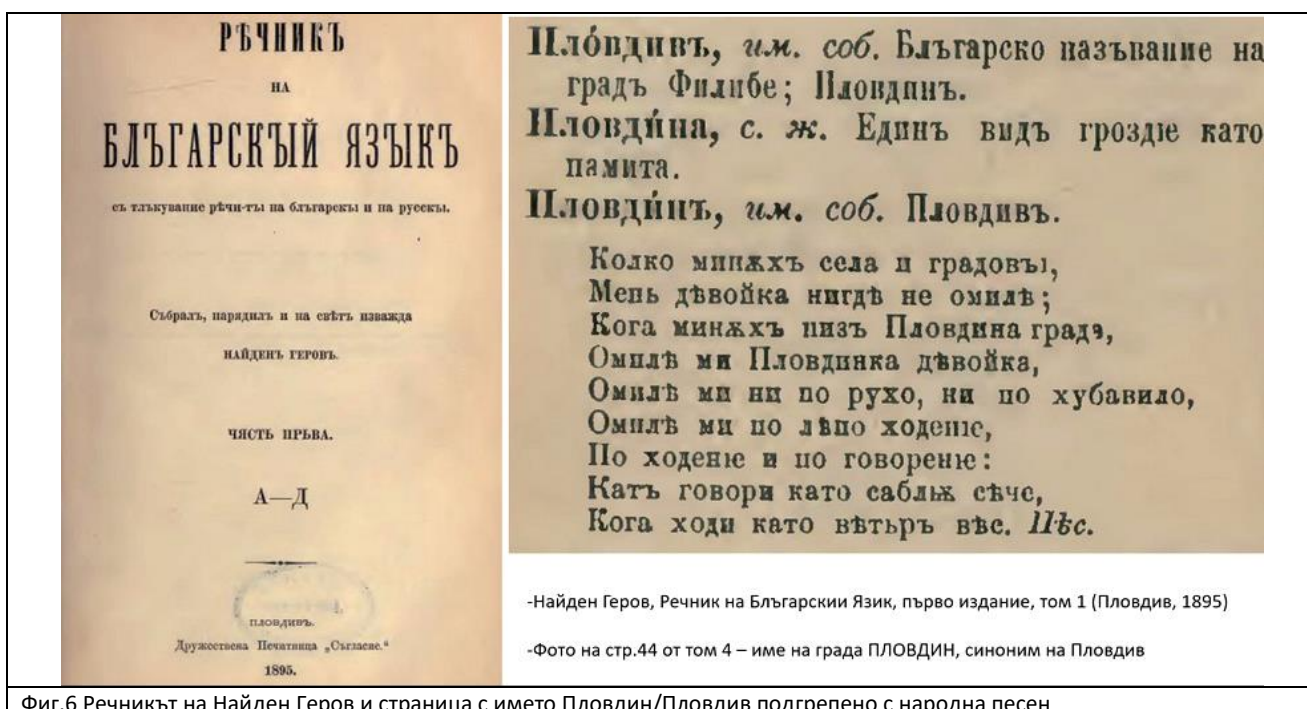
Самият Найден Геров продължава да живее и работи в Пловдив, и да бъде един от най-видните му граждани. Когато Станислав Доспевски му подарява специално рисуваната за него икона на Света Богородица, Геров решава да я дари на църквата „Света Богородица“. Тази икона, която сега е отляво на олтарните двери на църквата, е една от най-красивите съвременни икони на Света Богородица у нас. Найден Геров умира на 77 години в Пловдив на 9 октомври 1900 г. Къщата в която е живял изгаря при по-късен пожар (Фиг.5).

Найден Геров счита за най-големия си труд своя огромен „Речник на Българският Язык“ – фундаментален труд в 5 тома, на който той отделя 50 години от живота си. Речникът съдържа близо 80,000 думи обяснени с над 20,000 народни пословици, поговорки, части от народни песни и сказания.

Фиг.5 Къщата на Найден Геров и паметната плоча (сега) в стария Пловдив

Речникът на Найден Геров е първият основен източник за езика ни от онова време, издаден е в Пловдив (първият том през 1895). В том 4-ти има много интересна дума - ПЛОВДИН, която Геров посочва като синоним на ПЛОВДИВ (наистина има много наши топоними завършващи с ИН). Той подкрепя това „друго“ име на града от онова време с народна песен за Пловдивските момичета, като използва за тях думата „Пловдинка“ – Фиг.6. (в Интернет песента е дадена като песен от Пиротско).

Фиг.6 Речникът на Найден Геров и страница с името Пловдин/Пловдив подгрепено с народна песен

След първото светско училищно честване на Св.Св.Кирил и Методий в Пловдив през 1851 г. празника се разпространява бързо като народен празник във всички градове с българи. До 1916 г. този най-български празник се отбелязва тържествено в цялата страна на 11 май – с училищни празненства, с венци, с песни и хора, с манифестации, водосвети и празнични трапези. През 1916 светският календар в България преминава от Юлианския към Григорианския календар. Така 31 март 1916 е следван директно от 14 април 1916. Това се прави за съгласуване на Българския календар с този в Европа (и Германия) по време на Първата Световна война. Едно от Околийските писма до общините от 22 април 1916 отрежда на градовете и селата: „*Наредете най-малкото в селата гдето е общинското управление да се отбележи тържествено народния празник „Св. Кирилъ и Методий“, който се пада на 24 май, сряда*“. От 1916 Празникът на Св.Св. Кирил и Методий, българската азбука, просвета, култура и славянската книжовност се чества тържествено в цяла България на 24 май (Православната църква продължава да чества Светите братя на 11 май).

24 май е пре-обявен за официален празник на България през 1957 и 1990 - *Ден на светите братя Кирил и Методий, на българската азбука, просвета и култура и на славянската книжовност.*

На 30 Декември 1980 г. Папа Йоан Павел II издава Апостолическото послание *Egregiae Virtutis (Безмерно Достойнство)*, с което Св. Св. Кирил и Методий се обявяват за Съ-покровители на Европа (заедно със Св. Бенедикт Нурсийски).